

Travellers in Faith: Studies of the Tablighi Jamaat as a Transnational Islamic Movement for Faith Renewal (ed. M. Khalid Masud), Leiden, Brill 2000, ISBN: 90-104-11622-2, XII+261, indeks.

Tebliğ Cemaati Mevlana Muhammed İlyas tarafından 1920'lerde Hindistan'da Delhi yakınlarındaki Mevat'ta başlatılan mütevazı bir tebliğ faaliyetinin zamanla gelişerek dünya çapında bir harekete dönüşmesiyle ortaya çıkmıştır (Hareketin ortaya çıkış tarihi ile ilgili tartışmalar için bk. S. 9). Günümüzde yıllık genel toplantılarına dünyanın her tarafından, bir milyondan fazla cemaat üyesinin katıldığı, bu yönüyle belki de haccın dışında Müslümanların en yüksek katılımının sağlandığı harekettir.

Şeyh Ahmed Sirhindi, Şah Veliullah Dihlevi ve Şeyh Ahmed Şehîd geleneğine bağlı bir Nakşibendi olan Mevlana İlyas, Hindistan'da kaybolan Müslüman siyasi hakimiyetin ardından XX. yüzyılın başında dinî ve kültürel kimlikleri korumayı hedefleyen bir çizgide toplumda geleksel kurumların otoritesini yeniden tesis amacına yönelik olarak klasik öğretinin canlandırılması, ulemanın saygınlığının artırılması ve tasavvufun yaygınlaştırılmasına çalışmıştır. Hareketin bir başka varlık sebebi de bu yüzyılın başında bir kısım Hindu milliyetçilerinin Hind Müslümanlarının zorla Müslüman yapıldıklarından bahisle onları tekrar eski inançlarına döndürme iddialarıyla yaptıkları faaliyetlere karşı bir tür reaksiyondur.

Diyubendi ekolünden yetişen bir alim olan Mevlana İlyas önceleri bu amaçlar için eğitim ve öğretime yönelmiş, Mevat bölgesinde açılmasına öncülük ettiği yüzden fazla okulda istediği verimi alamayınca asıl ihtiyaç duyulan şeyin birebir tebliğ ve aydınlatma olduğunu düşünerek yeni bir hamle başlatmış ve kısa zamanda başarılı olmuştur. Mevlana İlyas'ın herhangi bir özel hususiyeti olmamakla birlikte peygamberlerin yolu olarak nitelediği bu usulün farklı tarafı ihtida öncelikli değil Müslümanlara yönelik olması ve "Ey Müslümanlar iyi Müslüman olun" formülüyle ifade edilen basit yollu bir daveti içermesidir. Hareketin çalışma tarzı da yine sadedir. Onar kişilik tebliğ üniteleri oluşturarak en küçüğünden en genişine kadar değişik yerleşim birimlerine göndermek ve bu üniteler vasıtasıyla ulaşılan insanlardan altı şey istemek 1. Kelime-i Şahadet getirmek, 2. Doğru namaz kılmayı öğrenmek, 3. İslam'ın esaslarını bilmek ve Mevlana Muhammed İlyas'ın risalelerini okumak, 4. Diğer Müslümanlara karşı yumuşak ve nazik davranmak (ikram-ı Müslim), 5. Her işte Allah rızasını düşünmek samimi ve dürüst olmak, 6. Tebliğ ünitelerine katılmak ve imkânını bu iş için değerlendirerek seyahatlere çıkmak, 7. Zamani boş işler ve boş konuşmalarla harcamamak. Bunların yanına günlük hayatta İslam'a uygun yaşamak, şirkten kaçınmak tesettüre riayet etmek, temizliğe dikkat etmek gibi başka prensipler de bulunmaktadır (s. 10-11). Cemaatin usulüne göre her Müslüman her sene en az kırk gün tebliğ seyahatine çıkmalı ve hayatında da en az dört ay fiilen tebliğ yapmalıdır.

Bu genel esaslar etrafında kısa zamanda gelişen hareket yukarıdaki tebliğ faaliyetinin dışında günlük siyaset ve politika ile ilgilenmemiş bu tür gelişmelerin daima dışında kalmayı tercih etmiştir. Mevlana Muhammed İlyas'ın 1944'te vefatından sonra cemaat 1944-1965 yıllarında oğlu Mevlana Yusuf önderliğinde faaliyetine devam etmiş, bu dönemde de faaliyet alanı bütün dünyaya yayılmıştır. Hareket 1965-1995 arasında Mevlana İnamül Hasan önderliğinde devam etti. Onun ölümünden sonra cemaat önderliğinin dört kişiden oluşan bir heyet tarafından yürütülmesi kararlaştırıldı. Bununla birlikte böylesine yaygın bir organizasyonun sistemli bir teşkilat yapısı, tüzüğü, kuralları, mevzuatı, liderlik hiyerarşisi, arşivi gibi yerleşmiş kurumları bulunma-

maktadır. Bunun yerine bir tarikat disiplini içerisinde kendisini cemaat mensubu sayan kişi cemaatin esaslarını benimsedikten sonra senenin belli zamanlarında kapı kapı dolaşarak insanları iyi Müslüman olmaya davet edecektir. Dünyada Müslümanların bulunduğu bütün bölgelerde faaliyet gösteren cemaat sayıları az olmakla birlikte Türkiye'de, özellikle İstanbul'da da faaliyet göstermektedir.

Hareketin sosyal bilimciler açısından dikkat çeken bir başka yönü de resmî yayınlarının bulunmayışı, mensuplarının basın ve tanıtımdan özellikle kaçınmaları gibi sebeplerle bilgilendirme ve akademik çalışmalar sürecinde karşılaşılan zorluklardır. Böyle olunca da az sayıdaki akademik çalışmalar da büyük oranda empirik bazda katılımcıları gözlem ve tecrübelerine dayanmak durumunda kalmıştır.

Nitekim son 15-20 senedir Batı üniversitelerinde cemaat hakkında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinde bu durum açıkça görülmektedir. İşte bu tablo arasında elimizdeki bu eser 7-8 Haziran 1990'da Londra'da düzenlenen bir "Workshop"ta takdim edilen tebliğ metinlerinin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmış önemli bir çalışma hüviyeti taşımaktadır. Dolayısıyla tabiatu gereği yeknesak bir bütünlük beklemek mümkün olmamakla birlikte "Travellers in Faith", Tebliğ Cemaati'nin Hindistan'da neşet ettiği tarihi, sosyal, siyasal ve dinî (kültürel) şartlar, hızlı gelişim ve büyümesi, kendine has bir ideoloji formüle ederek tebliğ faaliyetlerine yönelmesi ve bu faaliyetlerin sınır tanımayan bir hususiyetle kısa zamanda bütün dünyaya yayılması, ilgili devletlerin tavırları, hareketin dünya çapındaki tebliğ faaliyetlerindeki etkinlikleri, mensuplarının eğitim, kültür, sosyal statü ve malî seviyeleri, modernizm, demokrasi, sekülerizm ve insan hakları, kadının durumu gibi akla gelebilecek ve ilgi çekebilecek pek çok soruya akademik çaplı cevaplar arayışında bir kaynak hususiyeti taşınmaktadır. Zaten kitabı oluşturan tebliğ başlıkları da bu durumu açıkça göstermektedir.

- The Growth and Development of the Tablighi Jamaat in India, Muhammad Khalid Masud
- Tablighi Jamaat and Women, Barbara D. Metcalf
- Construction and Reconstruction of the World in the Tablighi Ideology, Mohammad Talib
- Ideology and Legitimacy, Muhammad Khalid Masud
- The Transformation of Tablighi Jamaat into a Transnational Movement, Marc Gabor-leau
- Close Ties and new Boundaries; Tablighi Jamaat in Britain and Germany, Elke Faust
- Sequences of a Quest: Tablighi Jamaat in Morocco, Mohammed Tazy
- Tablighi Jamaat in Belgium, Felice Dassetto
- Foi et Pratique. Tablighi Jamaat in France, Gilles Kepel
- Worlds Apart: The Tablighi Jamaat in South Africa under Apartheid (1963-1993), Ebrahim Moosa
- A Movement or a Jamaat? Tablighi Jamaat in Canada, Shaheen H. Azmi

Bütün bunlardan önce editörün kaleme almış olduğu oldukça teferruatlı sayılabilecek giriş bölümü (XIII-LX) tebliğ ideolojisini tahlile yönelik teorik çerçeve ile bu alandaki tartışmaları değerlendirmesi, Hindistan'daki din geleneği İslam'ın bu bölgedeki serüvenini, tarihte ortaya çıkmış çeşitli dinî hareketleri kronolojik bir çizgide ele alarak tebliğ Cemaati hareketini hazırlayan zemini tebarüz ettirmesi bu çalışmaya ayrı bir kıymet kazandırmıştır. Tebliğ Cemaatinin

kendi anlayışında "iyi insan, iyi Müslüman" olmaya yaptığı vurgunun asıl nedeni belki de en net bir şekilde burada ortaya konulmaktadır. Editörün ifadesiyle: "Batı ile Arap dünyasından daha önce karşılaşan Hindistan Müslümanları, Hinduizmin yanı sıra bir de modernizmin kültürel tehdidine maruz kaldı. Böylece tebliğ, bu yeni durumda yeni bir anlam daha kazanarak sadece gayrimüslimleri İslam'a davet etmek değil aynı zamanda Müslümanları da dış kültürel tehditlere karşı kendi inançlarına sarılarak daha iyi Müslüman olmaya davet keyfiyeti de kazandı" (s. L VI).

AZMİ ÖZCAN

